

kapitaalrente komt in hoofdzaak overeen met de „Nutzungs-
theorie van Carl Menger, die m.i. in wezen niet van de productiviteits-
theorie en van v. Böhm—Bawerks agiotheorie verschilt”. Hoe de heer
Kuyper dat zeggen kan, is mij kortweg een raadsel, waar hij toch
blijkbaar van v. Böhm's hoofdwerk zulk een grondige studie heeft
gemaakt. Ik kan op de fijne quaesties en distincties hier niet verder
ingaan, en wil er alleen op wijzen, dat de Nutzungstheorien laboreeren
aan de onmogelijkheid van aan te toonen, *naast het kapitaal zelf*, een
apart gebruik van kapitaal als grondslag voor de rentevergoeding of
het rentegenot,¹⁾ terwijl de „crux” der productiviteitstheorieën
bestaat in de moeilijkheid van het bewijs van een waardemarge
tusschen de meer-opbrengst dank zij de medewerking van kapitaal
en de slijtage van dit laatste. De — al dan niet — geslaagde poging
der agiotheorie om deze klippen te vermijden, doet haar zeer zeker
principeel verschillen van de productiviteits- en „Nutzungstheorien”,
welke de heer Kuyper „in wezen” daaraan gelijk acht. Ook zal het
duidelijk zijn, na het voorgaande, dat ik geen wetenschappelijke
waarde kan toekennen aan deze zinsnede op genoemde pagina: „Met
het oog op het gebruik van vele goederen als kapitaal en de
mogelijkheid om zoodanig een opgeld te verkrijgen, wordt aan
tegenwoordige goederen een hogere ruilwaarde toegekend dan aan
toekomstige goederen van gelijke soort en hoedanigheid.” Hierin
toch ligt geenerlei verklaring. De mogelijkheid een opgeld te
verkrijgen = het toekennen van een hogere ruilwaarde! Deze
uitspraak bevat een tautologie, mist dus bewijskracht. Wel zou
een verklaring, maar dan toch een zeer vage, gelegen kunnen
zijn in de woorden „met het oog op het gebruik van vele
goederen als kapitaal”, doch dan geef ik de voorkeur aan de
uitgewerkte en zeer klemmende bewijsvoering, welke v. Böhm
levert bij de bespreking van den „II. Hauptfall, der Kapitalgewinn
der Unternehmer”, waar hij aanvoert, dat de voorraad- en
behoefteverhoudingen t.a.v. de „genussreifen Gegenwärtsgüter”
steeds zoodanig zijn „dass das Angebot an Gegenwärtsgütern
durch die Nachfrage numerisch überboten werden muss.” Het
zou mij hier te ver voeren, dat betoog over te nemen, alleen
wijs ik nog op de volgende passage: „Das Angebot ist nämlich
auch in der reichsten Nation begrenzt durch den augenblicklichen
Stand des Volksvermögens. Die Nachfrage dagegen ist eine
praktische grenzenlose: sie geht mindestens so weit, als durch
Verlängerung des Produktionsprozesses sich das Produktionsertragnis
noch steigern lässt; und diese Grenze liegt auch bei der
reichsten Nation noch weit jenseits des augenblicklichen
Besitzstandes.” In deze omstandigheid ligt de volstrekte
onvermijdelijkheid der kapitaalrente als ruilwaardeagio.

H. W. C. BORDEWIJK

(Wordt vervolgd)

¹⁾ Op blz. 169 heeft de heer Kuyper het over het koopen van de
beschikking over een geldsom tegen belofte van restitutie + opgeld.
Hierin schuilt de „Nutzung”, want tegenover de geldsom staat de
restitutie van de geldsom en tegenover de beschikking staat dan de
rente, die echter in dit systeem geen echt „opgeld” is. Wanneer
echter b.v. voor een jaar de beschikking wordt afgestaan, dan wordt
in en door dien afstand een stuk van het kapitaalgoed zelf
vervreemd, dat immers de som is van alle „Nutzungen” die het
geven kan. Er is geen aparte beschikking los van het goed zelf.
Prof. Dr. N. J. Polak, in zijn proefschrift over „Eenige
grondslagen voor de financiering der onderneming”, blz. 21
gaat zoo ver de individuele beschikkingsmacht over kapitaal-
goederen te bezigen als begripsbepaling van „het” kapitaal.
Vgl. mijn kritiek in „Rechtsgeleerd Magazijn”, 41. jaargang,
vooral blz. 277 v.

KOSTENSPLITSING

Als iedere jonge wetenschap maakt de bedrijfshuishoudkunde
een fase van gisting door, die zich uit in het streven naar
nieuwe denkbeelden en systematiseringen. Een voorbeeld
hiervan vonden wij in „Accountancy” van Januari 1923 in een
artikel van den Heer *James Polak*, die daarin tot de volgende
kostengroepering komt bij industriele bedrijven.

1. Absoluut directe kosten, welke in de onderneming
uitzondering zijn;
2. kwantitatief direct bepaalbare kosten, om te rekenen
tegen indirect bepaalden prijs
 - a. waarbij inderdaad practisch de hoeveelheid direct
bepaald wordt;
 - b. waarbij door schatting hetzelfde doel wordt benaderd;
3. absoluut indirecte kosten.

Wij meenen op enkele punten bij deze kostensplitsing te
moeten verschillen met onzen collega en daar deze rubriek de
gelegenheid laat uitvoerig dergelijke kwesties te bespreken,
veroorlooven wij ons eenigermate omstandig op het kostensplitsing-
probleem in te gaan.

Ten onzent is het schema van *Simon*¹⁾ vrijwel algemeen
aanvaard en algemeen goed gevonden. Hoewel *Simon's* werk
grote waardeering verdient, schijnt het ons toe dat het niet aan
het verwijt kan ontkomen, het kostprijsvraagstuk bijna uitsluitend
technisch te bezien en te weinig gevoel te toonen voor de
bedrijfshuishoudkundige vragen, waarin de technische kwesties
het gevolg zijn en die den kostprijs in het centrum van alle
beschouwingen ten aanzien van het bedrijf brengt.

Het schema van *Simon* veronderstelt achtend, meenen wij dat
Simon op eenige punten niet juist is, en verwacht:

- a. een bedrijfshuishoudkundig probleem dat door een
splitsing der kosten in constante en variabele wordt omljnd
en zich bij ieder productieproces voordoet (massa- en
stukproductie) en
- b. een administratief hulpmiddel ter registratie van het
kostendekkingsprobleem in de naalculatie bij stukpro-
ductie betreffende de dekking van de totale kosten in de
totale opbrengst van het product en bij benadering het
aandeel van ieder product op zichzelf.

Aan den aanvang van een productieperiode zal voor den
ondernemer zich steeds het onder a. genoemde probleem voordoen.
Hij heeft te bezien welke constante kosten bij de door hem
geprojecteerde of geraamde capaciteit zullen gedekt moeten
worden en hoe bij gegeven bezetting de variabele kosten zich
zullen ontwikkelen; hij zal zich *niet* afvragen: hoe is de positie
der directe en indirecte kosten.

Hieruit volgt dat de splitsing in constante en variabele
kosten een het geheele aanstaande productieproces omvattend
vraagstuk inhoudt, ter welks controleering omtrent de door den
leider genomen besluiten, administratieven steun noodig is;

Wat dus ook de aard van een productieproces zij.

Wij kunnen ons dus volkomen met den gedachtengang van
den Heer *James Polak* vereenigen als hij zegt: (pag. 10)

In strijd met de gewone opstelling

Directe kosten	}	grondstoffen
		loon

Indirecte kosten

¹⁾ Wij spreken uitsluitend over den Ien druk en niet over de
gevaldiseerde volgende drukken.

zou ik daarvan willen beweren, dat op enkele uitzonderingen na, alle ondernemingskosten, ook die van grondstoffen en loon, indirect zijn.

Wij komen op grond van het vorenstaande tot gelijke conclusie omtrent de betrekkelijke waarde van Simon's schema. doch merken op dat men met meer recht alle kosten direct kan noemen, want slechts de administratieve verwerking leidt tot het splitsingsprobleem: direct en indirect. Het duidelijkst spreekt dit alternatief bij bedrijven van massaproductie. De administratieve kwestie is echter secondair.

De analyse des kosten in een constant en variabel deel leidt tot een veelzijdige reeks overwegingen waaruit besluiten voortspuiten tot het vaststellen of het accepteren van prijzen of tot het meegaan met de markt. Voor wat betreft de constante kosten dienen in beschouwing te komen:

De technische installatie van de outillage, capaciteit en expansie — verhouding capaciteit tot bezetting — intellectuele leiding, arbeidsstaf, kwaliteit arbeidskracht;

De kapitaalsbasis voor zoover betreft de objecten die de vaste kosten veroorzaken. Veste reutedragende kapitalen. Te verdienen dividend.

Voor wat betreft de variabele kosten:

Inkooppolitiek: grondstoffen — kwaliteit prijs, loonpolitiek.

Verkooppolitiek: Richting en grootte afzet, prijspolitiek, financieele politiek, lasten van kort crediet.

De administratie controleert het eindresultaat der genomen besluiten zoo mogelijk op 2 wijzen, 1e. in de Bedrijfsrekening, 2e. met het apparaat der kostprijsboekhouding.

De registratiearbeid behoort eveneens in de sfeer van het bedrijfshuishoudig onderzoek, omdat de te verkrijgen voorstellingen het inzicht in het bedrijf verdiepen kunnen. Die voorstellingen volgen echter de voorafgaande overwegingen, zodat administratief gesproken vóór- en nacalculatie tot elkaar in verband moeten blijven staan.

Zoo zal dus noodig zijn ingeval de bedrijfsleiding bij de prijsbepaling zich rekenschap heeft gegeven van de betekenis der zich gewoonlijk geleidelijk ontwikkelende bedrijfsdrukke, om bij den registreerenden arbeid de voorstelling te geven der uitkomst van de raming, d.i. dus gunstige en ongunstige afwijkingen (intra of extra) comptabel uit te werken.

Daaraan annex is de voortdurende waarneming op den druk der constante kosten per werkelijke of fictieve eenheid product.¹⁾

Eveneens leidt de registratie-arbeid (nacalculatie) tot controleering der inkooppolitiek hetgeen kortweg raakt het vraagstuk van den verrekeningsprijs in de grondstoffen. De kern van dit probleem is de productiepolitiek, n.l. werken op bestelling of op voorraad eventueel gemengd systeem. Wordt op bestelling gewerkt, maar richt zich de inkooppolitiek naar de marktconjunetuur dan is een voorstelling noodig van het speculatieve element bij den inkoop. Worden daarentegen alleen dekkingsinkopen gedaan, dan vervalt een dergelijke voorstelling, d.i. inkoop- en marktprijs op het oogenblik van orderacceptatie vallen samen.

In geval van productie op voorraad kan het de bedoeling zijn op de verkoopmarkten te speculeeren, bijv. bij mogelijke wisselende prijzen. Bij vaste prijzen komt het karakter van spe-

¹⁾ Dit laatste speciaal bij stukproductie waar een vergelijkingseenheid niet gemakkelijk is te vinden. Men werkt bijv. in machinefabriek met gefabriceerde P.K., in ververijen met knipdagen, bij dokken met dokdagen enz.

culatie op de inkoopmarkt naar voren, althans indien de voorraad rouleert. Terwijl dus in het eerste geval geen voorstelling noodig is van tijd- en plaatsverschil tusschen opslag en verwerking, is dit in het laatste geval een vereischte.

Ten opzichte van de verkooppolitiek doen zich soortgelijke vragen voor. In de eerste plaats moet zij gericht zijn op de bereiking van het aanvankelijk gestelde doel: de veronderstelde bedrijfsdrukke, daarmede is de grens der kosten aangegeven. Die grens is bij productie op bestelling en op voorraad verschillend, in het laatste geval wordt zij mede beheerscht door de vraag of niet alle kosten als constant zijn te beschouwen en zoo ja of de verrekening over de jaar-productie of over den jaar-omzet zal plaats hebben.

Al die en meerdere gevallen oefenen ten slotte hun invloed uit op de waardeeringsproblemen bij het opstellen der jaarrekening, d.i. bij de vaststelling der winst d.w.z. der inkomens van hen die bij den gang der bedrijfshuishouding zijn betrokken. De betekenis der nacalculatie en der controle van de voorcalculatie verschijnt daardoor in een ander licht, zij betreft niet alleen de technische vergelijking van het verondersteld en werkelijk verbruik van grondstoffen, arbeidskracht en andere diensten (indirecte kosten), zij betekent controle op de veelzijdige overwegingen die golden bij de verkrijging van prijzen die tegelijkertijd een gevolg der bedrijfspolitiek zijn, als deze in haar verdere ontwikkeling bepalen.

Het probleem der splitsing tusschen directe en indirecte kosten is in den grond der zaak een afgeleid administratief probleem; er kunnen zooveel kosten direct verrekend worden, als de administratieve inrichting dit mogelijk maakt. En voor de vaststelling van het kostendeel per eenheid product, dat niet direct verrekend kan worden, wat uitsluitend bij stuk (serie)-productie noodzakelijk is, zal de moeilijkheid uitsluitend bestaan in de vaststelling van een voldoende betrouwbare omslagbasis. Het verrekeningsprobleem is dus het belangrijkste deel van het administratief gedeelte der berekening van den kostprijs. Hiermede meen ik dus het verschil tusschen mij en collega *Polak* te hebben uiteengezet; daar bij hem de administratieve kwestie het kostprijsvraagstuk beheerscht.

In een volgend artikel hopen wij aan te toonen waarom de kostensplitsing van den Heer *James Polak* onaannemelijk is.

Dr. A. STERNHEIM

EFFICIËNTIE

Red. I ROET Jzn.

(Bijdragen en mededeelingen zende men aan den Secretaris der Redactie)

„Geen boom en wash in eenen dagh.”

Wij stellen ons voor de rubriek „Efficiëntie” in dit maandschrift in drie onderdeelen te splitsen, n.l.:

„Efficiëntie op een briefkaart”,

„De Boekhouder-Machinist”,

„Uit de Vakliteratuur”.

Voor eerstgenoemde onderrubriek doen wij een beroep op onze lezers. Meermalen toch zult U, lezer, in Uwe praktijk, bij Uwe studie, aan de leestafel, enz. onderwerpen onder de oogen krijgen, waaraan U, wegens hun efficiënt of inefficiënt karakter, zoo gaarne eene bespreking in *Uw* vakblad zoudt willen wijden.

Maar U kunt daartoe of den noodigen tijd niet vrij maken